

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

E-PORADNIK POWIATU ZAMOJSKIEGO

WYDANIE IV

pomocprawna.oic.lublin.pl
www.powiatzamojski.pl
www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

PORADNIK PRZYGOTOWANY W RAMACH ZADANIA PUBLICZNEGO REALIZOWANEGO W FORMIE POWIERZENIA
ZADANIA PRZEZ ZARZĄD POWIATU ZAMOJSKIEGO

Publikacja bezpłatna.

E-Poradnik przygotowany w ramach umowy zawartej z POWIATEM ZAMOJSKIM nr 30/F/2018 z dnia 28.12.2018r. o powierzenie realizacji zadania publicznego w zakresie prowadzenie 2 punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz realizację zadań z zakresu edukacji prawnej na terenie powiatu zamojskiego w 2019 roku.

Realizatorzy Projektu:

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland” z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin

www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Autor:

Rafał Kuźma – Radca Prawny

Wydawca:

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego "OIC Poland" z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26

20-213 Lublin

tel.: (81) 710-46-30

fax: (81) 746-13-24

e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl

<http://www.oic.lublin.pl>

Lublin, grudzień 2019

Spis treści

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna	3
2. Renta z tytułu niezdolności do pracy	5
3. Zasady sprostowania aktów własności ziemi	10
4. Śmierć przedsiębiorcy (jednoosobowa działalność gospodarcza) a umowa o pracę.....	13
5. Terminy załatwienia spraw administracyjnych, przewlekłość/bezczynność organu	16
6. Upadłość konsumencka – zmiany od marca 2020	20
7. Warunkowe przedterminowe zwolnienie	23
8. Warunkowe umorzenie postępowania karnego	26
9. Wznowienie i nieważność postępowania cywilnego	30
10. Zasady zaliczania pracy w gospodarstwie rolnym do stażu ubezpieczeniowego.....	35

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna

Nieodpłatna pomoc prawna i edukacja prawna świadczona jest zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Miejsce świadczenia pomocy:

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Wtorek	8:00 - 16:00	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Środa	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Czwartek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Piątek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4

Zapisy na wizyty:

Termin wizyty ustalany jest telefonicznie pod nr **602 66 44 24**

Na jaką pomoc możemy liczyć?

Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- ✓ poinformowanie o obowiązującym stanie prawnym
- ✓ oraz o przysługujących prawach i obowiązkach, w tym
- ✓ w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym,
- ✓ wskazanie sposobu rozwiązania problemu prawnego,
- ✓ przygotowanie projektu pisma w tych sprawach, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym,
- ✓ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w różnych rodzajach postępowań,
- ✓ nieodpłatną mediację (świadczona od roku 2020).

Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw związanych:

- ✓ z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

Kto może skorzystać?

Z porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na odpłatne porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Inne informacje

Porady co do zasady udzielane są podczas osobistej wizyty w punkcie porad. Osobom, które ze względu na niepełnosprawność ruchową nie są w stanie przybyć do punktu lub osobom doświadczającym trudności

w komunikowaniu się – po uprzednim zgłoszeniu ww. faktu pod wskazany nr telefonu oraz złożeniu ww. oświadczenia wraz ze wskazaniem okoliczności uzasadniających udzielenie porady poza punktem – może zostać udzielona porada za pomocą środków porozumiewania się na odległość w umówionym terminie.

Edukacja prawna

Edukacja prawna jest procesem ustawicznym, prowadzonym wobec obywateli w każdym wieku. Edukacja młodzieży szkolnej obejmuje wiedzę na temat podstawowych praw oraz obowiązków, funkcjonowania profilaktyki i zwalczania przestępstw a także funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ma ona na celu zapobieganie wykluczeniu prawnemu w dorosłym życiu oraz uwrażliwieniu na potrzebę zachowania porządku prawnego.

Szczególną wartość w edukacji prawnej mają metody aktywizujące oraz zajęcia praktyczne poruszające zagadnienia prawne. Pozwalają one uczniom skonfrontować ich dotychczasowe doświadczenie i poglądy z uniwersalnymi wartościami oraz literą prawa. To wyposaża ich w wiedzę i kształtuje umiejętność rozwiązywania problemów.

2. Renta z tytułu niezdolności do pracy

Renta z tytułu niezdolności do pracy to świadczenie z ubezpieczenia społecznego wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przysługujące osobie, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.

Kluczowe znaczenie ma zatem pojęcie niezdolności do pracy. Można być częściowo albo całkowicie niezdolnym do pracy. Osobą całkowicie niezdolną do pracy - jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Osobą częściowo niezdolną do pracy – jest osoba, która utraciła - w znacznym stopniu - zdolność do pracy zgodnej z posiadanym przez nią poziomem kwalifikacji. **Z tytułu niezdolności do pracy przysługuje renta w tym renta szkoleniowa.**

WARUNKI UZYSKANIA RENTY

Podstawowym warunkiem uzyskania renty jest wystąpienie całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i brak rokowań odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.

ORZECZENIE O NIEZDOLNOŚCI DO PRACY:

Niezdolność do pracy stwierdza **lekarz orzecznik** Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub komisja lekarska ZUS. Oceny niezdolności do pracy dokonuje w formie orzeczenia. W orzeczeniu lekarz orzecznik stwierdza:

1. stopień niezdolności po pracy (całkowitą lub częściową niezdolność do pracy),
2. datę powstania niezdolności do pracy,
3. trwałość lub przewidywany **okres trwania niezdolności** do pracy,
4. związek przyczynowy niezdolności do pracy lub śmierci z określonymi okolicznościami,
5. **niezdolność do samodzielnej egzystencji**,
6. celowość przekwalifikowania zawodowego.

Aby lekarz mógł wydać powyższe orzeczenie, w tym celu dokonuje analizy dokumentacji dołączonej do wniosku o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy. Lekarz może także dokonać bezpośredniego badania stanu zdrowia pacjenta – przyszłego rencisty i na tej podstawie wydać orzeczenie.

Lekarz orzecznik ma również szeregu uprawnień dodatkowych. Przed wydaniem orzeczenia może:

1. zlecić przeprowadzenia badań przez lekarza konsultanta,
2. zlecić przeprowadzenia badań przez psychologa,
3. zlecić wykonania dodatkowych badań,
4. zlecić przeprowadzenia obserwacji szpitalnej,
5. zlecić uzupełnienia dokumentacji lekarskiej z przebiegu leczenia.

SPRZECIW OD ORZECZENIA LEKARSKIEGO

W razie niezadowolenia z wydanego orzeczenia lekarskiego, osoba ubiegająca się o rentę może wnieść sprzeciw do właściwej komisji lekarskiej. Dokonuje się tego za pośrednictwem jednostki ZUS właściwej ze względu na miejsce zamieszkania zainteresowanego. Terminem do wniesienia sprzeciwu jest 14 dni, od dnia doręczenia orzeczenia lekarskiego orzecznika.

STAŻ UPRAWNIAJĄCY DO RENTY

Oprócz uznania osoby za niezdolną do pracy, do ubiegania się o rentę należy posiadać odpowiedni staż ubezpieczeniowy. Okres składkowy i nieskładkowy wymagany do przyznania renty uzależniony jest od wieku osoby, w jakim powstała niezdolność do pracy. Okres ten wynosi:

1. 1 rok - jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat,
2. 2 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat,
3. 3 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat,
4. 4 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat,
5. 5 lat - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

W czterech pierwszych przypadkach ZUS uwzględnia okres składkowy i nieskładkowy bez względu na to, kiedy miały one miejsce. Natomiast w przypadku, gdy niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat, wymagany staż musi przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem się z wnioskiem lub przed powstaniem niezdolności do pracy. Co istotne, do okresu dziesięciolecia **nie wlicza się okresów** pobierania:

1. renty z tytułu niezdolności do pracy,
2. renty szkoleniowej,
3. renty rodzinnej.

RODZAJE RENT

1. **Renta stała** - przysługuje ubezpieczonemu którego niezdolność do pracy została uznana za trwałą.
2. **Renta okresowa** - przysługuje jeśli niezdolność do pracy ma charakter czasowy. Przysługuje ona przez okres wskazany w decyzji organu rentowego. Po upływie tego okresu ubezpieczony może wystąpić do ZUS z wnioskiem o przedłużenie prawa do renty na dalszy okres. Ewentualne kolejne prawo do renty uzależnione jest od wyniku ustaleń zawartych w orzeczeniu lekarza orzecznika ZUS lub komisji lekarskiej. Nie później niż na trzy miesiące przed ustaniem prawa do renty okresowej ZUS zawiadamia osobę zainteresowaną o terminie wstrzymania wypłaty oraz o warunkach przywrócenia prawa do tego świadczenia.
3. **Renta szkoleniowa** - przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli spełni warunki wymagane do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy i uzyska orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, może otrzymać rentę szkoleniową. Renta przyznawana jest na okres 6 miesięcy. Maksymalny okres pobierania tej renty nie może przekroczyć 36 miesięcy. Zarówno skrócenie, jak i wydłużenie okresu pobierania renty szkoleniowej następuje na podstawie wniosku starosty.

DATA POWSTANIA NIEZDOLNOŚCI DO PRACY

Niezdolność do pracy musi powstać w trakcie jednego z **okresów składkowych** lub **nieskładkowych** lub nie później, niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Co do zasady okresy te są jednoznaczne z okresami, jakie ZUS bierze pod uwagę przy ustalaniu wymaganego stażu ubezpieczeniowego. Do wyjątków należą:

1. okres nauki w szkole wyższej,
2. okres studiów doktoranckich,
3. okres aspirantury naukowej,
4. okres pobierania zasiłku przedemerytalnego,
5. okres pobierania świadczenia przedemerytalnego.

Prawo polskie przewiduje kilka wyjątków, gdy nie stosuje się wymogów dotyczących stażu ubezpieczeniowego oraz daty **powstania niezdolności do pracy**.

Po pierwsze, nie wymaga się posiadania odpowiedniego **stażu ubezpieczeniowego** od osoby, która została zgłoszona do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat lub w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub szkoły wyższej, a do dnia powstania niezdolności do pracy miała jakiegokolwiek okresy składkowe lub nieskładkowe.

Po drugie, z wymogu posiadania określonego stażu ubezpieczeniowego zwolniona jest osoba, u której niezdolność do pracy została spowodowana wypadkiem w drodze do pracy albo z pracy.

JAK DŁUGO MOŻNA DOSTAWAĆ RENTĘ

Długość otrzymywania renty zależy od decyzji ZUS. Renta stała zostanie przyznana jeśli ZUS orzeknie o trwałej niezdolności do pracy. Renta na czas określony wystąpi w przypadku decyzji ZUS o czasowej niezdolności do pracy. Z kolei zaś, renta szkoleniowa jest przyznawana wówczas, gdy lekarz orzecznik ZUS uzna, że dana osoba może pracować, ale nie w swoim zawodzie (wskaże celowość zmiany zawodu). Dzięki takiej rencie zyskuje się czas na przygotowanie się do nowej pracy. W tej sytuacji ZUS wysyła informację o przyznanej rencie szkoleniowej do urzędu pracy (UP). Urząd wyznacza termin spotkania, na którym razem z pracownikiem urzędu ustalane są szczegóły związane ze szkoleniem. Renta szkoleniowa przyznawana jest na okres:

1. 6 miesięcy,
2. do 36 miesięcy — jeśli urząd pracy przekaze wniosek do ZUS o przedłużeniu renty na czas trwania szkolenia lub kursu, który pozwoli na zmianę pracy,
3. do 6 miesięcy — jeśli urząd pracy poinformuje ZUS, że dana osoba nie bierze udziału w szkoleniu lub kursie, albo nie ma odpowiednich szkoleń.

Renta szkoleniowa nie będzie przysługiwać jeśli osoba ubiegająca się o nią ma jakiegokolwiek przychód (np. pracuje na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia itp.).

PRZEBIEG PROCEDURY:

1. zebranie wszystkich potrzebnych dokumentów i złożenie ich do ZUS-u.

2. ZUS wyznacza termin, w którym osoba ubiegająca się o rentę zostanie zbadana przez lekarza orzecznika ZUS.
3. oczekiwanie na decyzję ZUS.

NIEZBĘDNE DOKUMENTY:

1. Wniosek o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy;
2. Informacja o okresach składkowych i nieskładkowych;
3. Dokumenty potwierdzające staż pracy (zarówno okresy składkowe, jak i nieskładkowe, na przykład świadectwa pracy, legitymacja ubezpieczeniowa, zaświadczenie ze szkoły wyższej, które potwierdzi okres nauki, wyciągi z aktów urodzenia dzieci, książeczka wojskowa lub zaświadczenie z Wojskowej Komendy Uzuppełnień (WKU) o okresie zasadniczej służby wojskowej);
4. Zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu lub legitymację ubezpieczeniową, która zawiera wpisy dotyczące zarobków;
5. Zaświadczenie o stanie zdrowia wydane przez lekarza, który prowadzi leczenie (takie zaświadczenie od lekarza należy wziąć nie wcześniej niż miesiąc przed złożeniem wniosku);
6. dokumentacja medyczną, która może mieć znaczenie dla lekarza orzecznika ZUS (historia choroby, karty informacyjne z leczenia szpitalnego, karta badania profilaktycznego, dokumentacja rehabilitacji leczniczej lub zawodowej);
7. karta *wypadku w drodze do albo z pracy*, zeznania świadków wypadku i inne dokumenty, które potwierdzą wypadek w drodze do albo z pracy — jeśli nie ma wymaganego stażu pracy.

SPOSÓB DOSTARCZENIA DOKUMENTÓW:

Wniosek można złożyć osobiście w oddziale ZUS, wysłać pocztą albo złożyć przez Internet za pomocą Platformy Usług Elektronicznych ZUS (PUE ZUS) (w tym celu należy najpierw założyć konto na PUE ZUS).

WYSOKOŚĆ RENTY:

Nie ma stałej kwoty. ZUS wylicza wysokość renty indywidualnie. Zależy ona między innymi od liczby przepracowanych okresów składkowych i nieskładkowych oraz wysokości zarobków.

PROCEDURA ODWOŁAWCZA:

Jeżeli osoba ubiegająca się o rentę nie zgadza się z decyzją lekarza orzecznika ZUS, na mocy której nie stwierdzono niezdolności do pracy, możliwe jest złożenie sprzeciwu do Komisji Lekarskiej ZUS w terminie 14 dni od otrzymania orzeczenia.

Z kolei, jeśli osoba taka nie zgadza się z decyzją ZUS (np. dotyczącą wysokości przyznanej renty) może odwołać się do sądu okręgowego pracy i ubezpieczeń społecznych. Należy to uczynić za pośrednictwem oddziału ZUS, który wydał decyzję. Termin w tym przypadku wynosi miesiąc od otrzymania decyzji ZUS.

W odwołaniu należy wskazać numer decyzji, z którą nie zgadzamy się oraz napisać krótkie uzasadnienie, w którym należy wyjaśnić, dlaczego nie zgadzamy się z decyzją.

Jeżeli ZUS uzna, że odwołujący się ma rację — zmieni decyzję. Natomiast, jeśli ZUS uzna, że nie zgadza się z odwołaniem — przekaże je do sądu w ciągu 30 dni kalendarzowych od złożenia odwołania w ZUS.

Autor: Rafał Kuźma – radca prawny

3. Zasady sprostowania aktów własności ziemi

Akty własności ziemi (**dalej AWZ**) to decyzje administracyjna wydawane przez właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej, nadawana na podstawie ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, w celu uporządkowania i usankcjonowania własności gospodarstw rolnych dokumenty. Były wydawane przede wszystkim w latach 70-tych.

Z uwagi na wielość postępowań administracyjnych skutkujących wydaniem AWZ w owym czasie, AWZ zawierały i dalej zawierają stosunkowo dużo błędów, co niestety skutkuje poważnymi konsekwencjami dla adresatów decyzji oraz ich spadkobierców a także często osób zainteresowanych uregulowaniem spraw własnościowych.

Zgodnie z treścią art. 113 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (dalej k.p.a.) organ administracji publicznej może z urzędu lub na żądanie strony prostować w drodze postanowienia błędy pisarskie i rachunkowe oraz inne oczywiste omyłki w wydanych przez ten organ decyzjach. Organ, który wydał decyzję, wyjaśnia w drodze postanowienia na żądanie organu egzekucyjnego lub strony wątpliwości co do treści decyzji.

Jak wynika z powyższego, sprostowaniu mogą podlegać błędy pisarskie i rachunkowe oraz inne oczywiste omyłki tzw. wady nieistotne. Akt własności ziemi może zawierać bardzo różne błędy, co ma kluczowe znaczenie dla możliwości jego „naprawienia”, gdyż niestety nie każdy błąd można uznać za błąd pisarski, rachunkowy albo oczywistą omyłkę.

Przepisy k.p.a. nie definiują jaki rodzaj błędu należy uznać za błąd pisarski, rachunkowy a co stanowi oczywistą omyłkę. Aby móc odpowiedzieć na to pytanie, konieczne jest sięgnięcie do orzecznictwa sądownoadministracyjnego, gdzie sądy wielokrotnie wypowiedziały się w przedmiocie dopuszczalności prostowania AWZ w konkretnych stanach faktycznych.

Należy podkreślić, że aktu własności ziemi nie można uchylić, zmienić ani stwierdzić jego nieważności, nie można w tej sprawie też wznowić postępowania.

W praktyce uznaje się, że użyte w art. 113 k.p.a. sformułowanie błędu pisarskiego czy innej oczywistej omyłki należy rozumieć jako widoczne, niewłaściwe użycie np. wyrazu, widocznie mylną pisownię albo niezamierzone opuszczenie jednego lub więcej wyrazów (*tak. m. in. postanowienie SKO w Krakowie z dnia 23 sierpnia 2001 r. znak sprawy 1507/01/G*). Wskazuje się również, że za błąd pisarski należy uznać wadę wynikającą z błędnej pisowni, niewłaściwego użycia słowa, pominięcia lub przeciwnie - zbędnego dodania znaku pisarskiego albo całego wyrazu lub kilku wyrazów, przestawienia znaków pisarskich w wyrazie. Błędem rachunkowym będzie zaś wadliwy wynik działania matematycznego (*por. wyrok WSA w Poznaniu z dnia 21 lutego 2019 r. sygn. akt IV SA/Po 1148/18*). Tym samym błąd w nazwisku (np. przestawienie liter), użycie błędnego imienia strony, miejsca i daty jej urodzenia czy miejsca zamieszkania.

Jak podnosi się w orzecznictwie nie jest dopuszczalne sprostowanie decyzji (art. 113 § 1 k.p.a.), które prowadziłyby do **ponownego rozstrzygnięcia sprawy, odmiennego od pierwotnego natomiast przedmiotem sprostowania nie mogą być mylne ustalenia faktyczne** organu administracji lub mylne zastosowanie przepisu prawnego (*por. wyrok NSA z dnia 4 maja 1988 r. sygn. akt III SA 1466/87*). Instytucja sprostowania nie może być bowiem wykorzystywana do naprawiania błędów dotyczących stosowania prawa (*por. wyrok NSA z dnia 31 sierpnia 2018 r. sygn. akt I OSK 717/17*).

Oczywistość omyłki oznacza, że sprostowaniu w trybie art. 113 § 1 k.p.a. można dokonać jedynie wadliwość nieistotną. Natomiast zmiana merytorycznej treści decyzji w żadnym wypadku nie może być uznana za nieistotną. Oznacza to, że sprostowanie nie może prowadzić do merytorycznej zmiany decyzji czy ponownego rozstrzygnięcia sprawy w sposób odmienny od pierwotnego (*por. wyrok NSA z dnia 23 maja 2017 r. sygn. akt II OSK 1776/16*). W omawianej sprawie NSA uznał, że **zmiana udziału w prawie własności nieruchomości w drodze sprostowania** nie mieści się w pojęciu okoliczności nieistotnej a zatem nie stanowi ani błędu pisarskiego ani rachunkowego ani też oczywistej omyłki.

W innym orzeczeniu NSA uznał, że **zmiana granic i powierzchni działki** nie dotyczy jednak spraw nieistotnych i pod żadnym pozorem nie może być dokonywana w trybie art. 113 § 1 k.p.a. (*por. wyrok NSA z dnia 13 maja 1999 r. sygn. akt II SA 566/99*). Sąd wskazał również, że zmiana granic działki wymaga przeprowadzenia stosownego postępowania zakończonego orzeczeniem, które - jak wyżej przedstawiono - może być podstawą zmian w ewidencji).

Podobnie nie ma charakteru oczywistej omyłki **niewłaściwe wskazanie w AWZ numerów działek** (*por. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 23 września 2015 r. sygn. akt II SA/GI 341/15*), Jednakże sąd wskazał jednocześnie, że każda sprawa musi być rozpatrywana indywidualnie, w kontekście konkretnych okoliczności faktycznych. Nie w każdej bowiem sytuacji niedopuszczalne będzie dopisanie działki do rozstrzygnięcia, gdyż nie w każdej sytuacji musi to prowadzić do merytorycznej zmiany decyzji.

W trybie art. 113 k.p.a. nie można również żądać zmiany **treści czy też innego rozstrzygnięcia co do służebności gruntowej**, gdyż takie rozstrzygnięcie stanowi rozstrzygnięcie o istocie sprawy (*por. wyrok NSA z dnia 10 lutego 1994 r. sygn. akt SA/Kr723/93*).

Jak wynika z powyższych rozważań, nie są rzadkością sytuacje, gdy z uwagi na istotność błędu oraz różne zaszczości w dokumentach, nie ma możliwości sprostowania AWZ w trybie art. 113 k.p.a. Wtedy jedynym rozwiązaniem jest skorzystanie z nadzwyczajnych środków prawnych służących do wzruszenia decyzji ostatecznej (omówionych już w innych artykułach), jednak z uwagi na ich ograniczony zakres bardzo trudno a czasami wręcz niemożliwe jest doprowadzenie treść aktu własności ziemi do zgodnego ze stanem rzeczy istniejącym w dacie jego wydania.

Akt własności ziemi był wydawany przez właściwy do spraw rolnych prezydium powiatowej rady narodowej. Ten organ obecnie już nie istnieje. Nie ma też w przepisach prawnych wzmianki o tym kto ma obecnie wydawać sprostowania do tego aktu. Przyjęto się jednak, że właściwym organem w tej sprawie jest wójt (burmistrz, prezydent miasta), do którego należy wystąpić ze stosownym wnioskiem w którym zostanie opisane dlaczego żądamy sprostowania i na czym polega błąd. Organ

ma 30 dni na wydanie postanowienia w sprawie. Na postanowienie w sprawie sprostowania i wyjaśnienia służy zażalenie.

Do wniosku w zależności od rodzaju błędu należy dołączyć dodatkowe dokumenty:

1. kserokopię AWZ,
2. aktualny wypis z ewidencji gruntów,
3. w przypadku błędnego zapisu danych osobowych (nazwiska, daty urodzenia, imienia rodziców itp.): odpis zupełny akt stanu cywilnego z którego jednoznacznie wynikać będzie poprawna pisownia błędnego zapisu,
4. w przypadku oczywistej omyłki pisarskiej nieruchomości należącej do osoby zmarłej – kserokopia postanowienia właściwego sądu o przyznaniu praw do spadku oraz adresy osób, które nabyły prawa do spadku.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

4. Śmierć przedsiębiorcy (jednoosobowa działalność gospodarcza) a umowa o pracę

Przedsiębiorca prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą odpowiada całym swoim majątkiem za zobowiązania firmy. Niestety w większości przypadków nielimitowana odpowiedzialność majątkowa dotyczy również spadkobierców właściciela jednoosobowej firmy. Dlatego też warto zwrócić uwagę, na przepisy prawne, które regulują kwestie związane z sytuacją następców prawnych po śmierci przedsiębiorcy a także sytuacją pracowników tego przedsiębiorcy.

ŚMIERĆ PRZEDSIĘBIORCY PROWADZĄCEGO INDYWIDUALNIE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

W przypadku śmierci przedsiębiorcy, prowadzącego indywidualnie działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, zastosowanie znajdą ogólne przepisy prawa spadkowego zawarte w księdze IV Kodeksu cywilnego, która zawiera uregulowania dotyczące skutków prawnych śmierci wyłącznie osoby fizycznej. Prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób, stosownie do przepisów. Dziedziczenie ma charakter sukcesji uniwersalnej; spadkobierca na mocy jednego zdarzenia, jakim jest otwarcie spadku, wstępuje w ogół praw i obowiązków osoby zmarłej. Otwarcie spadku następuje zawsze w chwili śmierci osoby fizycznej, z tą też chwilą spadkobierca nabywa spadek a określone prawa i obowiązki wchodzi do majątku spadkobiercy, stając się jego prawami i obowiązkami.

Do spadku po zmarłym przedsiębiorcy wejdą przede wszystkim prawo własności ruchomości, nieruchomości, użytkowanie wieczyste, ale i ograniczone prawa rzeczowe (służebności gruntowe, hipoteka, zastaw), roszczenia windykacyjne i negatoryjne. Dziedziczeniu podlegać będzie także posiadanie, zarówno samoistne, jak i zależne. W skład spadku po zmarłym przedsiębiorcy wejdą też przysługujące mu wierzytelności, wynikające z umów, ale i z bezpodstawnego wzbogacenia, czynów niedozwolonych.

STOSUNEK PRACY Z PRACOWNIKAMI ZATRUDNIONYMI PRZEZ ZMARŁEGO

Jak wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 lutego 1994 r. sygn. akt I PZP 1/94, w razie śmierci spadkodawcy prowadzącego działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji takiej działalności, jego spadkobiercy wstępują także w prawa i obowiązki spadkodawcy w ramach stosunków pracy z pracownikami zatrudnionymi przez zmarłego. W związku z powyższym, na spadkobierców osoby prowadzącej działalność gospodarczą przejdą wszelkie prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym z tą działalnością związane, z wyjątkiem tych, które wygasają z chwilą śmierci.

USTANOWIENIE ZARZĄDU SUKCESYJNEGO

Od 25 listopada 2018 r. obowiązuje ustawa z 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Od tego dnia przedsiębiorca prowadzący jednoosobową

działalność gospodarczą (wpisany do CEIDG) może powołać tzw. zarządcę sukcesyjnego, dzięki czemu możliwe będzie zachowanie ciągłości działania firmy po jego śmierci.

Aby możliwe było ustanowienie zarządu sukcesyjnego konieczne jest:

1. powołanie zarządcy sukcesyjnego;
2. wyrażenie zgody osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji;
3. dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego.

ZARZĄDCA SUKCESYJNY JAKO PRACODAWCA

Zarządca sukcesyjny będzie pełnił funkcję pracodawcy – wobec pracowników, ZUS i urzędu skarbowego. Po śmierci przedsiębiorcy system CEIDG sam doda zwrot „w spadku” i taki wpis będzie widoczny w ewidencji. Oznacza to zatem, że zarządca sukcesyjny, który kontynuuje działalność gospodarczą, będzie posługiwał się zmienioną nazwą firmy z dodatkowym zwrotem „w spadku”. Nie zmieni się natomiast dotychczasowy NIP – pozostanie nim NIP zmarłego przedsiębiorcy. Po okresie zarządu sukcesyjnego, następcą prawnym przedsiębiorcy może przejąć zakład pracy na ogólnych zasadach.

Nie można ustanowić zarządu sukcesyjnego, jeżeli została ogłoszona upadłość przedsiębiorcy.

Zarządca sukcesyjny będzie wykonywał wszystkie uprawnienia i obowiązki, które przepisy nakładają na pracodawcę. Dzięki tej instytucji, nie są już konieczne dodatkowe obowiązki związane z wygaśnięciem stosunków pracy, tj. konieczność wydawania pracownikom świadectw pracy czy wypłaty odszkodowania w wysokości wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Przepisy związane z zarządem sukcesyjnym wzmacniają ochronę pracowników przedsiębiorcy. Należy podkreślić, iż nadal będą trwały umowy, pomimo śmierci przedsiębiorcy. Zostaną utrzymane miejsca pracy, a także możliwe będzie dochodzenie roszczeń ze stosunku pracy.

DWA SPOSOBY USTANOWIENIA ZARZĄDCY SUKCESYJNEGO:

Istnieją dwa warianty ustanowienia zarządcy sukcesyjnego:

1. W chwili śmierci pracodawcy (pracodawca za życia powołał zarządcę sukcesyjnego i dokonał wpisu w CEIDG),
2. Po śmierci pracodawcy.

Pierwszy sposób ustanowienia zarządcy sukcesyjnego umożliwia płynne kontynuowanie stosunków pracy już od chwili śmierci pracodawcy aż do wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego. Stanowią o tym przepisy kodeksu pracy, a ściślej art. 63²k.p. Dzięki temu, sytuacja pracowników będzie jasna już od momentu śmierci pracodawcy.

Co do drugiego sposobu, również w tym przypadku niemożliwe będzie automatyczne wygaśnięcie umów o pracę wraz ze śmiercią pracodawcy. Jednak aby tak się stało, przed upływem 30 dni od dnia śmierci pracodawcy, z pracownikami należy uzgodnić na mocy pisemnego porozumienia stron, że stosunek pracy będzie kontynuowany na dotychczasowych zasadach. Wobec czego, w tym przypadku losy pracowników nie są już tak pewne, wszystko bowiem zależy od woli i współdziałania stron w tym zakresie.

PIERWSZEŃSTWO W ZATRUDNIENIU

W razie ponownego zatrudniania pracowników w tej samej grupie zawodowej zarządca sukcesyjny zatrudnia na poprzednich warunkach pracownika, którego umowa o pracę wygasa z powodu śmierci pracodawcy, jeżeli pracownik ten zgłosi zamiar podjęcia zatrudnienia w ciągu miesiąca od dnia ustanowienia zarządu sukcesyjnego.

UMOWY TERMINOWE

W przypadku gdy zgodnie z ustawą o zarządzie sukcesyjnym nie ustanowiono zarządu sukcesyjnego z chwilą śmierci pracodawcy, umowa o pracę na czas określony rozwiązuje się z upływem czasu, na który została zawarta, jeżeli termin jej rozwiązania przypada przed upływem 30 dni od dnia śmierci pracodawcy, chyba że strony uzgodnią wcześniejszy termin rozwiązania umowy. Jeżeli termin rozwiązania umowy o pracę na czas określony przypada po upływie 30 dni od dnia śmierci pracodawcy umowa o pracę wygasa z dniem wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego, chyba że wcześniej rozwiąże się z upływem czasu, na który została zawarta, albo strony uzgodnią wcześniejszy termin rozwiązania umowy.

OKRES BEZ WYNAGRODZENIA

Okres od dnia śmierci pracodawcy do dnia wygaśnięcia umowy o pracę albo dokonania uzgodnienia w sprawie kontynuowania zatrudnienia, czy też do dnia rozwiązania umowy o pracę na czas określony w razie nieustanowienia zarządu sukcesyjnego z chwilą śmierci pracodawcy jest okresem usprawiedliwionej nieobecności w pracy, za który pracownik nie zachowuje prawa do wynagrodzenia. Zatem mimo tego, że stosunek pracy trwa nadal po śmierci pracodawcy, jednakże pracownik nie otrzymuje w takich przypadkach wynagrodzenia.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

5. Terminy załatwienia spraw administracyjnych, przewlekłość/bezczynność organu

W codziennym życiu regularnie zdarza się że musimy uzyskać różne dokumenty, zaświadczenia czy decyzje administracyjne które są nam niezbędne do różnych celów. W tym celu konieczne jest zainicjowanie postępowania administracyjnego przed stosownym organem administracji publicznej (rządowej np. wojewoda czy minister albo samorządowej jak np. marszałek województwa, wójt, burmistrz, prezydent miasta). Niejednokrotnie zdarz się jednak, że pomimo iż sprawa z jaką występujemy jest stosunkowo prosta i mogłaby zostać załatwiona sprawnie i szybko, z różnych przyczyn organ nie wykonuje dalszych czynności, tym samym pozostawiając nas bez rozstrzygnięcia często ważnej i istotnej sprawy.

TERMINY NA ZAŁATWIENIE SPRAWY

Organy administracji publicznej działają m. in. na podstawie ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (dalej k.p.a.). Art. 35 k.p.a. nakłada na organy administracji publicznej obowiązek załatwienia sprawy bez zbędnej zwłoki.

Niezwłocznie powinny być załatwiane sprawy, które mogą być rozpatrzone w oparciu o dowody przedstawione przez stronę łącznie z żądaniem wszczęcia postępowania lub w oparciu o fakty i dowody powszechnie znane albo znane z urzędu organowi, przed którym toczy się postępowanie, bądź możliwe do ustalenia na podstawie danych, którymi rozporządza ten organ.

Co istotne, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej - nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania, zaś w postępowaniu odwoławczym - w ciągu miesiąca od dnia otrzymania odwołania. Natomiast w postępowaniu uproszczonym załatwienie sprawy powinno nastąpić niezwłocznie, nie później niż w terminie miesiąca od dnia wszczęcia postępowania.

Należy pamiętać, że do ww. terminów nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa dla dokonania określonych czynności, okresów zawieszenia postępowania, okresu trwania mediacji oraz okresów opóźnień spowodowanych z winy strony albo przyczyn niezależnych od organu (np. konieczności uprzedniego rozpoznania innej sprawy przez sąd lub inny organ od którego to rozstrzygnięcia będzie zależeć rozstrzygnięcie niniejszej sprawy).

Zgodnie z art. 36 k.p.a. o każdym przypadku niezakończona sprawa w terminie organ administracji publicznej jest obowiązany zawiadomić strony, podając przyczyny zwłoki, wskazując nowy termin załatwienia sprawy oraz pouczając o prawie do wniesienia ponaglenia. Co ważne, ten sam obowiązek ciąży na organie administracji publicznej również w przypadku zwłoki w załatwieniu sprawy z przyczyn niezależnych od organu.

ZWŁOKA W ZAŁATWIENIU SPRAWY

Jak zostało na wstępie wspomniane, zdarza się jednak, że pomimo braku obiektywnych przyczyn uzasadniających zwłokę w załatwieniu sprawy określonych w art. 35 § 5 k.p.a., organ pozostaje beczynny przez wiele tygodni a nawet miesięcy. Co zrobić w takiej sytuacji ?

Dotychczas strona, której postępowanie było prowadzone dłużej niż jest to niezbędne do załatwienia sprawy (przewlekłość) lub gdy organ nie załatwił je sprawy w terminie (bezczyność) miała możliwość wniesienia zażalenia do organu wyższego stopnia (albo wezwania do usunięcia naruszenia prawa, gdy nie ma organu wyższego stopnia).

Wraz z nowelizacją k.p.a. od 1 czerwca 2017 r. funkcjonuje nowy środek prawny zwalczania opieszałości w załatwianiu spraw – ponaglenie. Celem dokonanych zmian jest zapewnienie większej klarowności i spójności kodeksowej regulacji w zakresie przeciwdziałania opieszałości organów administracji publicznej. Wiąże się to także ze zwiększeniem efektywności zaskarżenia bezczynności i przewlekłego prowadzenia postępowania. W miejsce poprzednio istniejącego zażalenia na bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania wprowadzono instytucję ponaglenia. Wyraźnie rozróżnia ona stany postępowania administracyjnego, które mogą stanowić przedmiot ponaglenia.

Stronie służy prawo do wniesienia ponaglenia jeżeli (art. 37 k.p.a.):

1. nie załatwiono sprawy w terminie określonym w art. 35 terminy załatwiania spraw przez organy lub przepisach szczególnych ani w terminie wskazanym zgodnie z art. 36 obowiązek zawiadomienia o przyczynie zwłoki w załatwieniu sprawy § 1 (bezczyność);
2. postępowanie jest prowadzone dłużej niż jest to niezbędne do załatwienia sprawy (przewlekłość).

Ponaglenie jest to pismo, które wnosi się do organu wyższego stopnia za pośrednictwem organu prowadzącego postępowanie a jeżeli nie ma organu wyższego stopnia nad organem prowadzącym postępowanie to do tego organu. Ponaglenie powinno zawierać uzasadnienie.

Przepisy k.p.a. są bardzo rygorystyczne w zakresie regulacji instytucji ponaglenia a jednocześnie precyzyjne. Organ prowadzący postępowanie jest obowiązany przekazać ponaglenie organowi wyższego stopnia bez zbędnej zwłoki, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia jego otrzymania. Organ przekazuje ponaglenie wraz z niezbędnymi odpisami akt sprawy. Odpisy mogą zostać sporządzone w formie dokumentu elektronicznego. Przekazując ponaglenie, organ jest obowiązany ustosunkować się do niego.

Organ wyższego stopnia (a w braku takiego ten sam organ) rozpatruje ponaglenie w terminie siedmiu dni od dnia jego otrzymania. Rozpatrując ponaglenie organ wydaje postanowienie w którym:

1. wskazuje, czy organ rozpatrujący sprawę dopuścił się bezczynności lub przewlekłego prowadzenia postępowania, stwierdzając jednocześnie, czy miało ono miejsce z rażącym naruszeniem prawa;
2. w przypadku stwierdzenia bezczynności lub przewlekłości:
 - 1) zobowiązuje organ rozpatrujący sprawę do załatwienia sprawy, wyznaczając termin do jej załatwienia, jeżeli postępowanie jest niezakończony,
 - 2) zarządza wyjaśnienie przyczyn i ustalenie osób winnych bezczynności lub przewlekłości, a w razie potrzeby także podjęcie środków zapobiegających bezczynności lub przewlekłości w przyszłości.

W szczególnych przypadkach organ rozpatrujący ponaglenie może z urzędu wyznaczyć dłuższy termin zakończenia postępowania, jeżeli wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne lub nowe dowody, wymagające dłuższego postępowania, nieznanne w momencie wyznaczania terminu.

SKUTKI PONAGLENIA

Skutek w postaci przyspieszenia załatwienia sprawy po wniesieniu ponaglenia nie stanowi jedynej konsekwencji przewidzianej w kodeksie. Jeżeli w toku czynności okaże się, że pracownik organu administracji publicznej z nieuzasadnionych przyczyn nie załatwił sprawy w terminie lub prowadził postępowanie dłużej niż było to niezbędne do załatwienia sprawy, podlega odpowiedzialności porządkowej lub dyscyplinarnej albo innej odpowiedzialności przewidzianej w przepisach prawa.

PRZYKŁADOWY WZÓR PONAGLENIA

_____, dnia _____ 2019 r.

**MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI**

ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa

Skarżący:

ul. _____
- _____

Dot. wniosku wniesionego na podstawie
art. 8a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu
emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...)

**a.i.1.a.
PONAGLENIE**

Na podstawie art. 37 § 1 pkt 1 oraz § 3 pkt 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, zarzucam, że postępowanie wszczęte w dniu _____ 2017 r., na mój wniosek o wyłączenie stosowania wobec mnie art. (15c, 22a, art. 24a – **przywołać odpowiedni przepis - zgodnie z decyzją o ponownym ustaleniu wysokości emerytury lub renty**) ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, nie zostało zakończone w ustawowym terminie.

W związku z powyższym wnoszę o niezwłoczne rozpatrzenie mojego Wniosku, z zachowaniem zasad określonych w przepisach Kodeksu Postępowania Administracyjnego.

a.i.1.b. UZASADNIENIE

W dniu _____ 2017 r., na podstawie art. 8a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...), skierowałem(am) do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wniosek o wyłączenie stosowania wobec mnie art. (15c, 22a, art. 24a – **przywołać odpowiedni przepis**) ww. ustawy emerytalnej.

Według posiadanego przeze mnie pocztowego „poświadczenia odbioru”, Wniosek mój wpłynął do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w dniu _____ 2017 r. Oznacza to, że z tym dniem, na moje żądanie, zostało wszczęte postępowanie administracyjne (art. 61 1 i 3 k.p.a.).

W związku z powyższym, postępowanie w mojej sprawie winno być zakończone bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w dniu _____ 2017 r., a w przypadku szczególnych komplikacji, nie później niż w dniu _____ 2017 r., tj. w terminach określonym w art. 35 § 1 i 3 k.p.a.

Mimo upływu ww. terminów, do dnia dzisiejszego nie otrzymałem(am) decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji będącej formą odpowiedzi na mój Wniosek.

Mając powyższe na uwadze, składam niniejsze ponaglenie i wnoszę o niezwłoczne załatwienie mojej sprawy.

a.i.1.b.i.1. _____
Podpis skarżącego

Autor: Rafał - Kuźma – Radca Prawny

6. Upadłość konsumencka – zmiany od marca 2020

Upadłość konsumencka jest postępowaniem sądowym przewidzianym dla osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (konsumentów), którzy stali się niewypłacalni. Instytucja upadłości konsumenckiej została uregulowana w ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (**dalej p.u.**). Niewypłacalność to stan, w którym dłużnik nie jest w stanie wykonywać swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych.

We wrześniu 2019 r. Prezydent RP podpisał nowelizację ustawy, której najważniejsze przepisy wejdą w życie w dniu 24 marca 2020 r.

Nowelizacja zakłada duże zmiany w postępowaniu dotyczącym upadłości konsumenckiej.

Przed wszystkim zostanie uchylony art. 491⁴ p.u., który zawierał katalog negatywnych przesłanek ogłoszenia upadłości. Według jeszcze obowiązującego stanu prawnego, Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenta jeżeli:

1. konsument doprowadził do swojej niewypłacalności albo istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub w skutek rażącego niedbalstwa;
2. w stosunku do konsumenta prowadzono już konsumenckie postępowanie upadłościowe, ale zostało ono umorzone z innych przyczyn niż na wniosek konsumenta;
3. w stosunku do konsumenta we wcześniejszym konsumenckim postępowaniu upadłościowym uchylono plan spłaty (np. konsument nie wykonywał planu spłaty, nie składał sprawozdań, zatajał źródła przychodu);
4. konsument miał obowiązek złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości jako przedsiębiorca, a tego nie zrobił;
5. konsument podał we wniosku nieprawdziwe lub niepełne dane;
6. w okresie 10 lat przed dniem złożenia wniosku, względem konsumenta toczyło się już konsumenckie postępowanie upadłościowe, które zakończyło się całościowym lub częściowym oddłużeniem;
7. czynność prawna konsumenta została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Uchylenie ww. przepisu spowoduje, że prawie każdy wniosek o ogłoszenie upadłości, który spełni wymogi formalne będzie skutkował wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości przez dłużnika. Aby usprawnić procedurę upadłościową ustawodawca zrezygnował bowiem z konieczności badania przez sąd – na etapie ogłaszania upadłości – zawinienia dłużnika w doprowadzeniu lub pogłębieniu stanu niewypłacalności. Możliwość odmowy oddłużenia ograniczono do sytuacji celowego działania nakierowanego na trwonienie majątku, a więc prowadzącego do oczywistego i wynikającego ze złej woli pokrzywdzenia wierzycieli i dłużnika. Ustalenie innych istotnych uchybień w zachowaniach dłużnika nie będzie wyłączało oddłużenia, będzie natomiast powodować wydłużenie planu spłaty wierzycieli do 7 lat, w miejsce maksymalnie 3 lat spłaty dla rzetelnego dłużnika. Ewentualne niewłaściwe zachowania dłużnika będą badane dopiero na etapie ustalenia planu spłat,

a zatem wtedy, gdy o zachowaniach dłużnika będą mogli wypowiedzieć się także wierzyciele i wtedy podejmowana będzie decyzja, czy możliwa jest odmowa oddłużenia.

W praktyce całkowite umorzenie długu będzie możliwe tylko w przypadku gdy sąd lub tymczasowy nadzorca sądowy udowodnią, że dłużnik nie posiada majątku, a także, że jest „trwale niezdolny do spłaty zobowiązań”. Chodzi na przykład o sytuacje, w których dłużnik jest „trwale niezdolny do jakiegokolwiek pracy zarobkowej”. W większości przypadków zatem upadłość konsumencka nie będzie jednoznaczna z tym, że zadłużenie „automatycznie zniknie”.

Należy także pamiętać, że zgodnie z nowymi regulacjami sąd może również ustalić, że niezdolność do spłaty nie ma u dłużnika charakteru permanentnego i podjąć decyzję o warunkowym umorzeniu zobowiązań – wtedy dłużnik pozostaje w pięcioletnim okresie „zawieszenia”, podczas którego może zostać złożony wniosek o ustalenie planu spłaty, a w konsekwencji obowiązek uregulowania, chociażby częściowego, zobowiązań upadłego. Podczas tego okresu, upadły musi np. składać sądowi coroczne sprawozdania dotyczące swojej sytuacji finansowej.

W przypadku osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej możliwa jest procedura uproszczona w której sąd nie wyznacza sędziego komisarza (którym po zmianach będzie mógł być także referendarz sądowy). Rozwiązanie to ma na celu przyspieszenie rozpoznawania najprostszych spraw dotyczących upadłości, co pozwoli na skupienie się sądów upadłościowych na sprawach najbardziej złożonych, w szczególności upadłościach dotyczących przedsiębiorców.

Nowelizacja w istotny sposób modyfikuje zasady ogłaszania upadłości przedsiębiorców, ponieważ zrównano przesłanki ogłoszenia upadłości przedsiębiorców i osób nieprowadzących działalności gospodarczej. Dotychczas ogłoszenie upadłości przez przedsiębiorców było obwarowane koniecznością spełnienia szeregu dodatkowych przesłanek, co w praktyce bardzo ograniczało możliwość skorzystania z tej instytucji.

Inną, dość istotną zmianą dotyczącą przedsiębiorców jest zmiana polegająca na rozszerzeniu na przedsiębiorców ochrony przed bezdomnością, z której dotychczas korzystały jedynie osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej. Po zmianie z sumy ze sprzedaży domu lub mieszkania w toku postępowania, wydzielana będzie kwota, która będzie odpowiadała przeciętnemu czynszowi za najem w tej samej miejscowości, za którą dłużnik przez dwa lata będzie mógł wynajmować mieszkanie.

Przewidziano też możliwość zawierania przez dłużników układów z wierzycielami, z ograniczonym do minimum udziałem sądu, pod kierunkiem licencjonowanego doradcy restrukturyzacyjnego, który będzie jednocześnie czuwał nad wykonaniem tak zawartego układu. Natomiast zgłoszenia wierzytelności będą składane bezpośrednio doradcy restrukturyzacyjnemu, pełniącemu funkcję syndyka.

Podsumowując, na całkowite umorzenie długu mogą liczyć tylko niektórzy, a procedura upadłościowa może okazać się złożona i długotrwała. Dlatego należy pamiętać, że ogłoszenie upadłości powinno być ostatecznością. Trzeba pamiętać, że w chwili rozpoczęcia postępowania upadłościowego wobec konsumenta, nadzór nad jego majątkiem jest przekazywany syndykowi.

Likwidacji przez syndyka podlegają nieruchomości (mieszkanie, dom), jak również ruchomości (np. samochód). Syndyk może być zainteresowany również akcjami, czy udziałami dłużnika w spółkach, jak również wynagrodzeniem pobieranym za pracę w części podlegającej zajęciu. Dodatkowo osoba zadłużona traci możliwość korzystania ze swojego majątku (np. samochodu) i dysponowania swoim majątkiem – pieczę nad tym również sprawuje syndyk. Sama może jedynie kupować produkty niezbędne do funkcjonowania, takie jak np. żywność czy środki czystości.

Dlatego też ogłoszenie upadłości powinno być traktowane jako jedna z istotniejszych życiowych decyzji. Zanim ją podejmiemy, warto pomyśleć o tym, jak wpłynie ona na naszą sytuację materialną oraz prawną. Nowe przepisy, co prawda, ułatwią sam proces ogłoszenia upadłości, ale jest spora szansa, że mniej osób uzyska całkowite oddłużenie.

Wymogi formalne wniosku również uległy nieznacznej modyfikacji i aktualnie wniosek powinien zawierać (art. 491² ust. 4 p.u.):

1. imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, adres oraz numer PESEL dłużnika, a jeżeli dłużnik nie posiada numeru PESEL - inne dane umożliwiające jego jednoznaczną identyfikację;
2. NIP dłużnika, jeżeli dłużnik miał taki numer w ciągu ostatnich dziesięciu lat przed dniem złożenia wniosku;
3. wskazanie miejsc, w których znajduje się majątek dłużnika;
4. wskazanie okoliczności, które uzasadniają wniosek i ich uprawdopodobnienie;
5. aktualny i zupełny wykaz majątku z szacunkową wyceną jego składników;
6. spis wierzycieli z podaniem ich adresów i wysokości wierzytelności każdego z nich oraz terminów zapłaty;
7. spis wierzytelności spornych z zaznaczeniem zakresu w jakim dłużnik kwestionuje istnienie wierzytelności; wskazanie wierzytelności w spisie wierzytelności spornych nie stanowi jej uznania;
8. listę zabezpieczeń ustanowionych na majątku dłużnika wraz z datami ich ustanowienia, w szczególności hipotek, zastawów i zastawów rejestrowych;
9. informację o osiągniętych przychodach oraz o kosztach poniesionych na swoje utrzymanie oraz osób pozostających na utrzymaniu dłużnika, w ostatnich sześciu miesiącach przed dniem złożenia wniosku;
10. informację o czynnościach prawnych dokonanych przez dłużnika w ostatnich dwunastu miesiącach przed dniem złożenia wniosku, których przedmiotem były nieruchomości, akcje lub udziały w spółkach;
11. informację o czynnościach prawnych dokonanych przez dłużnika w ostatnich dwunastu miesiącach przed dniem złożenia wniosku, których przedmiotem były ruchomości, wierzytelności lub inne prawa, których wartość przekracza 10.000 zł;
12. oświadczenie o prawdziwości danych zawartych we wniosku.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

7. Warunkowe przedterminowe zwolnienie

Polskie prawo karne przewiduje możliwość ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Istotą tej instytucji jest to, że sprawca przestępstwa, który już odbył część kary pozbawienia wolności, zostaje zwolniony z odbycia reszty kary, jeżeli dochowa określonych warunków. Zatem, warunkowe przedterminowe zwolnienie jest niejako rezygnacją z wykonania części (reszty) kary pozbawienia wolności i poddaniem sprawcy próbie.

Należy zauważyć, iż nie rezygnuje się w tym przypadku z procesu resocjalizacji, a jedynie zmienia się jego warunki. Umożliwia to przygotowanie sprawcy do życia na wolności, przy pomocy osoby kuratora, a także nałożonych na sprawcę obowiązków. Skazany zyskuje ogromną szansę, że jeżeli w czasie okresu próby będzie przestrzegał porządku prawnego i stosował się do wymogów nałożonych przez sąd, a także wskazówek kuratora, nie będzie musiał odbywać reszty kary pozbawienia wolności.

PODSTAWY STOSOWANIA WARUNKOWEGO PRZEDTERMINOWEGO ZWOLNIENIA

Skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa (art. 77 § 1 k.k.).

Jak wynika z powyższego, materialną przesłanką warunkowego przedterminowego zwolnienia jest pozytywna prognoza kryminologiczna. Nie mają znaczenia względy ogólnoprewencyjne. Nie ma także znaczenia charakter przestępstwa, za które sprawca odbywał karę. Zaistnienie pozytywnej prognozy kryminologicznej jest uzależnione od całościowej oceny poszczególnych czynników wymienionych w treści art. 77§1 k.k. Oceniając te czynniki, sąd powinien dojść do przekonania, że skazany po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

W szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd, wymierzając karę pozbawienia wolności (terminową, 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności), może ustanowić surowsze ograniczenia dla skorzystania przez skazanego z warunkowego przedterminowego zwolnienia niż te określone w art. 77 k.k. Szczególnie uzasadnione wypadki to sytuacje, gdy sąd ma do czynienia ze szczególną demoralizacją sprawcy, motywacją zasługującą na potępienie (niekoniecznie szczególne w rozumieniu art. 40 § 2 i art. 148 § 2 pkt 3 k.k.), brutalnością popełnionego przestępstwa, popełnieniem czynu w ramach zorganizowanej grupy lub związku mającego na celu popełnianie przestępstw.

PRZESŁANKI FORMALNE WARUNKOWEGO ZWOLNIENIA

Formalną przesłanką warunkowego zwolnienia jest możliwość warunkowego zwolnienia skazanego po odbyciu co najmniej połowy kary. Jednakże, wskazana przesłanka ulega modyfikacji w odniesieniu do sprawców określonych w art. 64–65 k.k. (recydywiści). W wypadku recydywistów specjalnych zwykłych (art. 64 § 1 k.k.) warunkowe przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 2/3 kary. W wypadku multirecydywistów oraz sprawców określonych w art. 65 k.k. (sprawca, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnia przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa oraz sprawca przestępstwa o charakterze terrorystycznym) przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 3/4 kary.

W wypadku kary 25 lat pozbawienia wolności warunkowe zwolnienie jest dopuszczalne po odbyciu 15 lat kary. W wypadku skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności okres, po którym dopuszczalne jest warunkowe zwolnienie, wynosi 25 lat.

OKRES PRÓBY

W razie warunkowego zwolnienia czas pozostały do odbycia kary stanowi okres próby, który jednak nie może być krótszy niż 2 lata ani dłuższy niż 5 lat. Jeżeli skazanym jest osoba określona w art. 64 § 2 (multirecydywista), okres próby nie może być krótszy niż 3 lata. W razie warunkowego zwolnienia z kary 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności okres próby wynosi 10 lat.

Długość okresu próby nie zależy zatem od decyzji sądu stosującego warunkowe zwolnienie, lecz jest określana automatycznie. Natomiast może ona ulegać modyfikacji w trakcie biegu okresu próby. Zgodnie z treścią art. 163 § 2 k.k.w. sąd penitencjarny może w granicach określonych w art. 80 § 1 i 2 k.k. zmienić okres próby. Może go zatem skrócić lub wydłużyć, czego nie mógł uczynić, orzekając o warunkowym przedterminowym zwolnieniu.

Zgodnie z art. 159 k.k.w., orzekając o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, sąd może w okresie próby oddać warunkowo zwolnionego pod dozór kuratora sądowego, osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym. W wypadku młodocianego lub recydywisty w rozumieniu art. 64 k.k. (a także osoby wskazanej w art. 65 k.k.) oddanie pod dozór jest obligatoryjne, przy czym winien być to dozór kuratora sądowego.

PONOWNE WARUNKOWE ZWOLNIENIE

W razie odwołania warunkowego zwolnienia ponowne warunkowe zwolnienie nie może nastąpić przed odbyciem, po ponownym osadzeniu, przynajmniej roku kary pozbawienia wolności, a w wypadku kary 25 lat pozbawienia wolności lub kary dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem przynajmniej 5 lat kary.

UZNANIE KARY ZA ODBYTĄ

Jeżeli w okresie próby i w ciągu 6 miesięcy od jej zakończenia nie odwołano warunkowego zwolnienia, karę uważa się za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia. W wypadku objęcia wyrokiem łącznym kary, z której odbywania skazany został warunkowo zwolniony, na poczet orzeczonej kary łącznej zalicza się jedynie okres faktycznego odbywania kary.

Należy zwrócić uwagę, iż chwilą warunkowego zwolnienia jest moment opuszczenia przez warunkowo zwolnionego zakładu karnego w wyniku wykonania orzeczenia o warunkowym zwolnieniu. Jeżeli w czasie podjęcia decyzji o warunkowym zwolnieniu skazany przebywa na wolności, np. korzystając z przerwy w odbywaniu kary, chwilą warunkowego zwolnienia jest czas uprawomocnienia się orzeczenia o warunkowym zwolnieniu.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

8. Warunkowe umorzenie postępowania karnego

Warunkowe umorzenie postępowania karnego jest jedną z trzech instytucji zgrupowanych jako środki związane z poddaniem sprawcy próbie. Jest jednym z tych środków, którymi dysponuje prawo karne, obok kar i środków karnych, w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości. Jego głównym celem jest odstąpienie – na próbę – od skazania i kary, dlatego też często określa się go jako „kontrolowanie wolności”. Ponadto należy dodać, iż stosowanie tej instytucji jest oparte na założeniu, że czyn i wina sprawcy są niekwestionowane.

Przy omawianiu warunkowego umorzenia postępowania karnego, istotne jest zwrócenie uwagi, iż odstąpienie - na próbę - od skazania i kary nie oznacza, że sprawca nie ponosi odpowiedzialności za czyn przestępczy - jest to po prostu inna forma odpowiedzialności karnej polegająca na zastąpieniu kary i skazania sprawcy, innymi niż kara, środkami o charakterze probacyjnym. Funkcją warunkowego umorzenia jest danie sprawcy szansy na niekaralność za przestępstwo w zamian za to, że w przyszłości nie popełni on (co najmniej) przestępstwa.

HISTORIA INSTYTUCJI WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA KARNEGO

Warunkowe umorzenie po raz pierwszy zostało wprowadzone do polskiego ustawodawstwa w kodeksie karnym z 1969 r. Jego źródła należy upatrywać w rozwiązaniach przyjętych przez systemy norwesko-duński, brytyjski oraz amerykański, którym znane jest warunkowe zawieszenie (wstrzymanie) postępowania karnego przy jednoczesnym wystawieniu sprawcy na próbę. Rozwiązanie polskie jest o tyle oryginalne, że znane jest mu zarówno warunkowe umorzenie, jak i warunkowe zawieszenie wykonania kary.

PRZESŁANKI STOSOWANIA:

Instytucję warunkowego umorzenia postępowania karnego można zastosować gdy:

1. uprzednia niekaralność sprawcy za przestępstwo umyślne (obejmuje nie tylko niekaralność za zbrodnię lub umyślny występki, ale także przypadki, w których sąd odstąpił od wymierzenia kary czy zastosowano środki przewidziane dla nieletnich, środki zabezpieczające; sprawca jest niekarany, jeśli nastąpiło już zatarcie skazania;
2. zagrożenie czynu karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat;
3. stopień winy i stopień społecznej szkodliwości nie mogą być znaczne (co nie oznacza ich nieznacznosci czy znikomości);
4. brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu (wymaga bezspornego ustalenia samego faktu popełnienia przestępstwa i jego okoliczności; nie jest wystarczające samo przyznanie się sprawcy do popełnienia zarzucanego mu czynu);
5. tzw. **pozytywna prognoza kryminologiczna** (wyrażająca się w opartym na ocenie właściwości i warunków osobistych sprawcy oraz jego dotychczasowym sposobie życia przypuszczeniu, że sprawca pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa).

POSTAWA SPRAWCY

Postawa sprawcy oznacza względnie stałą skłonność do postępowania w określony sposób wobec pewnych wartości czy dóbr. Chodzi tu o taką postawę sprawcy wobec dóbr prawem chronionych i porządku prawnego w ogóle, która jest pozytywna, czyli pożądana z punktu widzenia ustawodawcy karnego. Należy zatem ustalić, czy popełnienie przez sprawcę czynu miało charakter epizodyczny, czy też jest wynikiem jego postawy.

Stopień kontroli przy warunkowym umorzeniu postępowania może być różny w zależności od liczby i rodzaju zastosowanych wobec sprawcy – w okresie próby – obowiązków probacyjnych, a także od tego, czy zastosowano dozór. Uwzględniane są tu indywidualne okoliczności danego przypadku.

WŁAŚCIWOŚCI I WARUNKI OSOBISTE SPRAWCY

Przez właściwości osobiste należy rozumieć cechy charakteru sprawcy, jego temperament, zdolność do samokrytyki, wrażliwość sumienia.

Przez warunki osobiste należy rozumieć warunki środowiskowe, w których żyje sprawca, warunki rodzinne, warunki w miejscu pracy, warunki mieszkaniowe.

FAKULTATYWNOŚĆ INSTYTUCJI WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA KARNEGO

Należy pamiętać, że warunkowe umorzenie postępowania ma charakter fakultatywny, co oznacza, że w sytuacji, gdy sprawca spełnia warunki określone do jego zastosowania, sąd nie musi go zastosować, ale może.

Wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie jest wyrokiem skazującym.

OKRES PRÓBY, DOZÓR I OBOWIĄZKI PRÓBY

Warunkowe umorzenie następuje na okres próby, który wynosi od roku do 3 lat i biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia. Umierzając warunkowo postępowanie karne, sąd może w okresie próby oddać sprawcę pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym.

Umarzając warunkowo postępowanie karne, sąd nakłada na sprawcę obowiązek naprawienia szkody w całości albo w części, a w miarę możliwości również obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, albo zamiast tych obowiązków orzeka nawiązkę; sąd może nałożyć na sprawcę także inne obowiązki o których mowa w przepisach kodeksu karnego; może również orzec świadczenie pieniężne czy chociażby zakaz prowadzenia pojazdów.

OBLIGATORYJNE PODJĘCIE POSTĘPOWANIA KARNEGO

Sąd podejmuje postępowanie karne, jeżeli sprawca w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które został prawomocnie skazany. Należy zauważyć, iż obligatoryjne podjęcie postępowania następuje w przypadku kumulatywnie spełnionych przesłanek, tj. gdy sprawca popełni w okresie próby przestępstwo umyślne (tzn. czas popełnienia tego przestępstwa musi mieścić się w okresie próby) i za to przestępstwo sprawca zostanie prawomocnie skazany (uprawomocnienie skazania nie musi nastąpić w okresie próby, jednak przed upływem 6 miesięcy od jego zakończenia).

Kodeks karny wprowadził także względnie obligatoryjną przesłankę podjęcia postępowania – tj. jeśli okoliczności uzasadniające fakultatywne podjęcie postępowania (sprawca w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne niż określone w § 1 przestępstwo (inne niż umyślne przestępstwo), jeżeli uchyła się od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku albo nie wykonuje zawartej z pokrzywdzonym ugody) zaistniały po udzieleniu sprawcy pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego, przy czym szczególne względy mogą przemawiać przeciwko takiemu podjęciu. Wydaje się jednak, że muszą to być okoliczności o charakterze wyjątkowym, uzasadnione postawą samego sprawcy, jego właściwościami, ale także np. warunkami osobistymi, sytuacją rodzinną.

FAKULTATYWNE PODJĘCIE POSTĘPOWANIA KARNEGO

Fakultatywne podjęcie umorzonego postępowania może nastąpić, jeżeli sprawca w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, uchyła się od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku bądź nie wykonuje zawartej ugody. „Rażąco naruszanie porządku prawnego może przejawiać się bądź w dopuszczeniu się przestępstwa (wtedy jest ono oczywiste), bądź też w inny sposób, jeśli stwierdzone zostanie drastyczne lub uporczywe naruszenie przez sprawcę norm prawa np. cywilnego, rodzinnego, pracy lub prawa o wykroczeniach” (*por. uchwała SN – wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania z 29 stycznia 1971 r., sygn. akt VI KZP 26/69*).

Odrębną przesłanką fakultatywnego podjęcia postępowania jest zachowanie sprawcy po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu, lecz przed jego uprawomocnieniem się. Ustawodawca ogranicza okoliczności skutkujące podjęciem postępowania jedynie do rażącego naruszenia porządku prawnego, wskazując przykład takiego zachowania – popełnienie przez sprawcę przestępstwa. Może to być zarówno przestępstwo umyślne, jak i nieumyślne, niezależnie od tego, czy sprawca został za nie prawomocnie skazany. Dla oceny, czy naruszenie jest rażące, ma znaczenie związek naruszenia porządku prawnego z przestępstwem, które było przedmiotem postępowania warunkowo umorzonego.

Warunkowo umorzonego postępowania nie można podjąć później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

KORZYŚCI Z WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA KARNEGO

Niewątpliwie warto starać się o warunkowe umorzenie postępowania karnego, gdyż przede wszystkim jest to sposób na uniknięcie kary. Nie dochodzi w takiej sytuacji do formalnego skazania sprawcy, uznawany jest on za osobę niekaraną. W praktyce zatem, jeżeli taka osoba przejdzie pomyślnie okres próby nic jej nie grozi, a ponadto będzie miała możliwość uzyskania zaświadczenia o niekaralności. Wobec czego, jeżeli nie ma możliwości uzyskania wyroku uniewinniającego bądź też zwykłego umorzenia postępowania, warunkowe umorzenie postępowania karnego jest dobrym i korzystnym rozwiązaniem.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

9. Wznowienie i nieważność postępowania cywilnego

Generalną zasadą w postępowaniu cywilnym jest to, że prawomocny wyrok kończy postępowanie w sprawie. Występują jednak sytuacje nadzwyczajne, kiedy to taki prawomocny wyrok można wzruszyć. Można to uczynić za pomocą procedury wznowienia postępowania cywilnego, którą przewiduje Kodeks postępowania cywilnego. W niniejszym artykule postaram się wyjaśnić podstawy prawne tej instytucji.

SKARGA O WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO JAKO NADZWYCZAJNY ŚRODEK ZASKARŻENIA

Skargę o wznowienie postępowania cywilnego nazywa się nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia bądź też nadzwyczajnym środkiem odwoławczym, który służy do wzruszania prawomocnych orzeczeń, w przeciwieństwie do środków zwyczajnych służących w stosunku do nieprawomocnych orzeczeń. W nauce prawa można spotkać się z poglądami, które kwalifikują przedmiotową skargę jako pismo zbliżone do pozwu, którego skutkiem jest wszczęcie nowego postępowania.

Zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c. skarga o wznowienie postępowania jest dopuszczalna w przypadku zakończenia postępowania prawomocnym wyrokiem. Oznacza to, iż wznowienie postępowania służy w stosunku do prawomocnych orzeczeń merytorycznych rozstrzygających sprawę co do istoty, a więc w stosunku do wyroków, nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym, upominawczym i, jak się wydaje, również w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 353²), oraz postanowień co do istoty sprawy w trybie nieprocesowym.

Nadzwyczajność skargi o wznowienie postępowania wynika również z faktu, że skarga nie jest zależna od tego, w jakiej instancji zapadło orzeczenie kończące postępowanie, w szczególności zaś od wyczerpania toku instancji. Niedopuszczalna jest jedynie skarga o wznowienie od wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód albo ustalającego nieistnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron zawarła po jego uprawomocnieniu się nowy związek małżeński.

LEGITYMOWANI DO ZŁOŻENIA SKARGI

Wznowienie postępowania następuje na wniosek (skargę). Uprawnionym do złożenia skargi są:

1. strony,
2. następcy prawni (stron) w razie śmierci stron,
3. kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy,
4. jak również interwenient uboczny samoistny.

Ponadto, wznowienia może domagać się:

1. Prokurator,
2. Rzecznik Praw Obywatelskich,

- organizacje społeczne w zakresie, w jakim podmioty te są uprawnione do wszczęcia postępowania, niezależnie czy brały udział we wcześniejszym postępowaniu.

PODSTAWY SKARGI O WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA

Można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

- jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzeczał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;
- jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.

OSOBA NIEUPRAWNIONA DO ORZEKANIA

Przez osobę nieuprawnioną do orzekania należy rozumieć zarówno osobę, która nie jest sędzią lub ławnikiem, jak i osobę, która ma wprowadzić taki przymiot, ale nie jest uprawniona do orzekania w danym sądzie, gdyż nie jest sędzią tego sądu i nie ma delegacji do orzekania w nim.

POZOSTAŁE PODSTAWY WZNOWIENIA

Można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Wznowienia postępowania można także żądać gdy:

- wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym;
- wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa.

Ponadto, można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Możliwość wznowienia postępowania daje także sytuacja, kiedy na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416¹k.p.c.

WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA Z POWODU PRZESTĘPSTWA

Kodeks postępowania cywilnego w art. 404 stanowi, iż z powodu przestępstwa można żądać wznowienia jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów.

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

Do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności oraz z powodu niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą (art. 401¹k.p.c.) właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej. Do wznowienia postępowania na innej podstawie właściwy jest sąd, który ostatnio orzekał co do istoty sprawy.

TERMIN WNIESIENIA SKARGI O WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA

Możliwość wniesienia skargi jest ograniczona w czasie. Generalnie obowiązuje **3-miesięczny termin** na wniesienie skargi o wznowienie postępowania. Termin ten liczy się od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji - od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy.

Jeśli zaś podstawą wniesienia skargi jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego - skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Istotne jest to, że po upływie lat dziesięciu od dnia uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia, z wyjątkiem przypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana.

WYMAGANIA SKARGI

Skarga o wznowienie powinna czynić zadość warunkom pozwu oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego orzeczenia, podstawę wznowienia i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi oraz wnioski o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia.

ODRZUCENIE SKARGI

Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisane go terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie.

Postępowanie sądu jest dwuetapowe. Pierwszy etap dotyczy rozpatrzenia zasadności skargi. W razie orzeczenia o dopuszczalności wznowienia postępowania sąd rozpoznaje sprawę na nowo.

Z tym, że ponownego rozpoznania sprawy nie należy utożsamiać z ponownym rozpoznaniem całej sprawy. Zakres ponownego rozpoznania sprawy ogranicza się jedynie do zakresu skargi o wznowienie postępowania. Sąd nie może brać pod uwagę z urzędu innych podstaw niż przytoczone przez stronę w skardze o wznowienie postępowania. W razie bezzasadności podstaw wznowienia sąd oddala skargę o wznowienie postępowania. Gdy podstawy wznowienia okazały się zasadne, sąd – uwzględniając skargę – może zmienić zaskarżony wyrok. Uwzględniając skargę o wznowienie postępowania, sąd może również uchylić zaskarżony wyrok i jednocześnie odrzucić pozew lub umorzyć postępowanie.

Wyrok wydany w wyniku wznowienia postępowania podlega normalnym zasadom odwoławczym jak wyrok wydany przy pierwszym rozpoznaniu sprawy. Oznacza to, że zaskarżalność wyroków oddalających skargę o wznowienie i zmieniających zaskarżone orzeczenie zależna jest od instancji, w której zostały wydane. Wyroki sądu pierwszej instancji mogą być zaskarżone apelacją. W stosunku do wyroków wydanych w drugiej instancji nie służą zwyczajne środki odwoławcze.

NIEWAŻNOŚĆ POSTĘPOWANIA

Polskie prawo cywilne nie zna instytucji wyroku nieważnego z mocy samego prawa. Istnieją jednak takie wady procedowania sądu, które powodują, że wyrok wydany w takim postępowaniu powinien zostać wyeliminowany z obrotu prawnego bez względu na jego merytoryczną prawidłowość. Realizacji tego celu służy instytucja nieważności postępowania. Przy czym podkreślenia wymaga, że w przypadku gdy wyrok sądu wydany w warunkach nieważności postępowania uprawomocni się, to będzie on wywoływał takie same skutki prawne jak wszystkie inne prawomocne wyroki, w szczególności będzie wiązał strony i sąd, który je wydał, a także inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby (art. 365 § 1 k.p.c.), chyba że zostanie uchylony po przeprowadzeniu stosownego postępowania, które doprowadzi do jego podważenia (w szczególności wskutek omówionej już skargi o wznowienie postępowania lub skargi nadzwyczajnej).

Ustawodawca wprowadził instytucję nieważności postępowania cywilnego, zawierając enumeratywny katalog przypadków, których zaistnienie rodzi nieważność postępowania.

Nieważność postępowania ma miejsce, jeżeli:

1. droga sądowa była niedopuszczalna;
2. strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany;
3. o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo sprawa taka została już prawomocnie osądzona;
4. skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy;
5. strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw;
6. sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Jeśli postępowanie sądu dotknięte jest nieważnością, to jej istnienie powoduje konieczność uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji oraz zniesienia postępowania w zakresie czynności podjętych przed sąd w warunkach nieważności postępowania bez względu na merytoryczną trafność wydanego orzeczenia. Ustalenia faktyczne poczynione w warunkach nieważności i prawidłowość innych czynności procesowych przeprowadzonych w nieważnym postępowaniu są bowiem pozbawione znaczenia, gdyż wada, jaką zostało dotknięte postępowanie, wyłącza możliwość podejmowania jakichkolwiek rozważań na podstawie jego wyników.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

10. Zasady zaliczania pracy w gospodarstwie rolnym do stażu ubezpieczeniowego

Zdarza się, że zbliżając się do wieku emerytalnego okazuje się, że aby uzyskać prawo do emerytury/renty (ewentualnie także innych świadczeń, do przyznania których ma znaczenie długość okresów składkowych/nieskładkowych np. renty z tytułu niezdolności do pracy) brakuje 2-3 lat stażu ubezpieczeniowego. Często wtedy świadczenie nie zostaje przyznane albo jest przyznawane w mniejszej wysokości.

Jedną z możliwości z jakich można skorzystać w takiej sytuacji, jest zaliczenie do stażu ubezpieczeniowego pracy w gospodarstwie rolnym. Jednak z oczywistych względów nie każdy może skorzystać z tego uprawnienia, gdyż nie każdy pracował w gospodarstwie rolnym. Ponadto sama praca w gospodarstwie rolnym nie stanowi przesłanki do zaliczenia tego okresu do stażu pracy. Konieczne jest spełnienie wszystkich przesłanek ustawowych.

JAKIE OKRESY MOŻNA ZALICZYĆ

Kwestia ta została uregulowana w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej ustawa FUS).

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również jako okresy składkowe:

1. **okresy** ubezpieczenia społecznego rolników, **za które opłacono** przewidziane w odrębnych przepisach składki (art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy),
2. przypadające **przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa** rolnego po ukończeniu 16 roku życia (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy),
3. przypadające **przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie** rolnym po ukończeniu 16 roku życia (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy)

jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 ustawy, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Okresów, o których mowa w ust. 1 nie wlicza się jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty, na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (dalej ustawa KRUS).

Należy podkreślić, że przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych okresy pracy rolniczej bierze się pod uwagę dopiero po uwzględnieniu wszystkich udokumentowanych okresów składkowych i nieskładkowych. Jeżeli więc z okresem pracy rolniczej zbiega się jakiś inny okres ubezpieczenia (składkowy lub nieskładkowy), to do nabycia prawa do emerytury/renty zaliczyć należy okres składkowy lub nieskładkowy. Ten sam odcinek czasowy nie może być zaliczony podwójnie (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2000 r. sygn. akt II UKN 665/99*).

Przepis art. 10 ust. 1 pozwala uzupełnić okresy składkowe i nieskładkowe okresami rolniczego ubezpieczenia społecznego po 1982 r. oraz prowadzenia gospodarstwa rolnego przed 1977 r. lub pracy w gospodarstwie rolnym w latach 1976–1982. Uzupełnienia dokonuje się do najbliższego wymiaru stażu okresów składkowych i nieskładkowych koniecznego do nabycia określonych uprawnień emerytalnych. Oznacza to, że jeżeli posiadane okresy składkowe lub nieskładkowe nie przekraczają 15 lat, to możliwe jest ich uzupełnienie okresami wskazanymi w art. 10 ust. 1 ustawy FUS jedynie w celu nabycia prawa do tzw. niepełnej emerytury na podstawie art. 28 ustawy FUS. Jeżeli okresy składkowe lub nieskładkowe przekraczają 15 lat, uzupełnienie następuje do stażu niezbędnego dla nabycia pełnych uprawnień emerytalnych (na podstawie art. 27 lub art. 29 ustawy FUS).

Okresami wymienionymi w przepisie uzupełnia się posiadane okresy składkowe i nieskładkowe, co oznacza, że okresy uzupełniające dodaje się do stażu złożonego z okresów składkowych i 1/3 okresów nieskładkowych (okresy składkowe + 1/3 okresów nieskładkowych + okresy uzupełniające). Inaczej mówiąc, okresy rolnicze nie są doliczane do okresów składkowych i tym samym nie powodują zwiększonego zaliczenia okresów nieskładkowych.

Należy pokreślić, że ustawa posługuje się różnymi określeniami pozwalającymi na uzupełnienie stażu wymienionymi okresami. I tak, aby doliczyć okres przed 1 lipca 1977 r., należało gospodarstwo rolne prowadzić, co oznaczało własność lub dzierżawę gospodarstwa. Do doliczenia okresu po 1 lipca 1977 r., ale przed 1 stycznia 1983 r., wystarczyła praca w gospodarstwie rolnym własnym lub osoby bliskiej (jako domownik). Od stycznia 1983 r. wprowadzono obowiązek ubezpieczenia społecznego także domowników rolnika i od tej daty jedynym kryterium uzupełniania stażu powszechnego okresami pracy w gospodarstwie rolnym po 1 stycznia 1983 r. jest opłacenie składki za dany okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Dokonując uporządkowania, okresami składkowymi w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy FUS, możliwymi do zaliczenia do stażu ubezpieczeniowego są:

1. okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników na podstawie ustawy z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin,
2. okres podlegania ubezpieczeniu na podstawie ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych,
3. okres ubezpieczenia na podstawie ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Natomiast odnosząc się do okresów wymienionych w art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o FUS, okresy uwzględniane w stażu ubezpieczeniowym przypadające przed 1 lipca 1977 r. musiały być okresami prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16. roku życia. Gospodarstwo rolne mógł prowadzić właściciel, posiadacz lub dzierżawca. Stosowny dokument w tej mierze powinien być wystawiony przez urząd gminy, na terenie której dane gospodarstwo jest położone. Tenże dokument należy złożyć organowi rentowemu dla potwierdzenia omawianego okresu w celu jego doliczenia do brakującego do nabycia prawa do emerytury okresu składkowego i nieskładkowego.

POJĘCIE PRACY W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Szerszego wyjaśnienia wymaga jeszcze pojęcie pracy w gospodarstwie rolnym tj. przesłanka określona w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o FUS. W praktyce możliwość uzupełnienia niepełnego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającymi przed 1.01.1983 r. okresami pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia wywołuje najwięcej problemów .

Po pierwsze nie mogła to być praca w dowolnym gospodarstwie rolnym. Gospodarstwo powinno posiadać powierzchnię odpowiadającą tzw. normie obszarowej obowiązującej w okresie, w którym osoba wykonywała w nim pracę. Norma obszarowa wynosiła - w okresie od dnia 23 grudnia 1971 r. do dnia 30 czerwca 1989 r. - 0,5 ha.

Po drugie omówienia wymaga samo pojęcie pracy w gospodarstwie rolnym.

W orzecznictwie dość jednoznacznie przyjmuje się, że aby było możliwe wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym, konieczne jest zamieszkiwanie (przebywanie) w tym gospodarstwie.

Sama praca w gospodarstwie rolnym (w interesującym nas okresie przed 1 stycznia 1983 r.) powinna mieć charakter stały, co nie było jednak równoznaczne z koniecznością codziennego wykonywania określonych czynności, ale z gotowością do podjęcia pracy rolniczej. Niemniej jednak z biegiem lat w judykaturze wykształcił się pogląd, że o uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne domowników (tj. przed dniem 1 stycznia 1983 r.) przesądza wystąpienie dwóch okoliczności:

1. wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej "domownika" z art. 6 pkt 2 ustawy o KRUS oraz
2. praca ta była istotna dla funkcjonowania gospodarstwa, tj. czynności te nie były czynnościami doraźną pomocą w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, zwyczajowo wymaganych od dzieci jako członków rodziny rolnika oraz musiała być wykonywana w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godziny dziennie, przy czym w orzecznictwie można spotkać wiele orzeczeń zawierających bardziej liberalnie podejście – wszak w zależności od rozmiaru i typu produkcji w danym gospodarstwie bywały okresy gdzie pracy mogło być zdecydowanie więcej (np. żniwa) albo zdecydowanie mniej (zima)

W tym kontekście niezwykle istotna jest kwestia uczęszczania do szkoły. Okoliczność ta nie wyklucza możliwości zaliczenia pracy w gospodarstwie rolnym osobom które uczyły się w innej miejscowości niż było położone gospodarstwo, jednak nie mogły tam stale zamieszkiwać (np. w internacie czy bursie szkolnej albo na stacji) i musiały codziennie dojeżdżać do szkoły. Ponadto uwzględniając odległość a tym samym i czas dojazdu oraz konieczny czas na naukę, doliczenie tych okresów było możliwe tylko wtedy gdy danej osobie pozostawał wolny czas na pracę (w praktyce szkoła nie powinna znajdować się w odległości większej niż 30-40 km od miejsca zamieszkania).

Aby ww. okresy zostały uwzględnione należy złożyć stosowny wniosek w ZUS/KRUS. Do wniosku należy dołączyć stosowne dokumenty w zależności od podstawy prawnej zaliczenia (np. potwierdzenie opłacenia składek, zaświadczenie z urzędu gminy o prowadzenia gospodarstwa rolnego przez 1 lipca 1977 r., czy też dokumenty potwierdzające pracę w gospodarstwie rolnym przed 1 stycznia 1983 r. np. zaświadczenie o prowadzeniu gospodarstwa przez członka rodziny, zaświadczenie o miejscu zamieszkania osoby zainteresowanej w okresie objętym wnioskiem, zeznania 2 świadków na druku ZUS Rp-8 potwierdzające pracę w gospodarstwie rolnym. Można także powoływać wszelkie inne dowody na potwierdzenie swojego stanowiska.

O ile zatem organ rentowy, po dokonaniu oceny stanu faktycznego danej sprawy, odmówi uznania takiej pracy ze względu na brak wystarczająco miarodajnych dowodów na jej wykonywanie, to możliwe jest odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny